

The Impact of China's Mediation between the Islamic Republic of Iran and Saudi Arabia on Saudi Arabia's Foreign Policy Shift to ward the Islamic Republic of Iran

Mohammad Reza Hatamvand¹

Rahmat HajiMineh^{*2}

Nozar Shafiee³

Received: 2025-05-19

Revised: 2025-10-05

Accepted: 2026-08-19

Available Online: 2026-09-16

How to cite this article:

Hatamvand, M., HajiMineh, R. & Shafiee, N. (2026). The Impact of China's Mediation between the Islamic Republic of Iran and Saudi Arabia on Saudi Arabia's Foreign Policy Shift toward the Islamic Republic of Iran, *Iranian Research Letter of International Politics*, 14 (02), 75 - 102 (in Persian with English abstract)
<https://doi.org/10.22067/irlip.2026.93611.1671>

Extended abstract

1. INTRODUCTION

The Middle East has long been characterized by complex security rivalries, ideological confrontations, and shifting geopolitical alignments. Among the most consequential rivalries in the region, relations between the Islamic Republic of Iran and Saudi Arabia have played a decisive role in shaping regional security dynamics. For decades, interactions between Tehran and Riyadh were largely framed within a confrontational and antagonistic pattern, generating instability not only at the bilateral level but also across the broader Middle Eastern security architecture. This rivalry has significantly influenced Saudi Arabia's stance toward Iran's nuclear program and its position on negotiations between Iran and the United States. However, China's mediation between Iran and Saudi Arabia in March 2023 marked a critical turning point in their relations. Beyond the restoration of diplomatic ties, this mediation initiated deeper transformations in the discursive, normative, and identity-based foundations of bilateral relations. Against this backdrop, this article examines the impact of China's mediation on Saudi Arabia's foreign policy toward Iran, with particular emphasis on Riyadh's evolving position regarding renewed Iran-U.S. negotiations. The central research question is: How has China's mediation between Iran and Saudi Arabia affected Saudi Arabia's stance toward renewed negotiations between Iran and the United States?

1. Ph.D Student of International Relations, NT.C., Islamic Azad University Tehran, Iran.

2. Associate Professor of International Relations, Department of Law, ET.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.(Corresponding Author Email: Rahmat.hajimineh@iau.ac.ir)

3. Associate Professor of International Relations, Department of Regional Studies, University of Tehran, Tehran, Iran.

2. THEORETICAL FRAMEWORK

This study draws on the constructivist approach in international relations, particularly Alexander Wendt's theory of identity and social structures. Constructivism challenges materialist and rationalist explanations of state behavior by emphasizing the role of identities, norms, and shared meanings in shaping state interests and foreign policy. According to Wendt, interstate relations are structured through three ideal-type cultures: Hobbesian (enemy), Lockean (rival), and Kantian (friend). Within this framework, Iran–Saudi relations prior to 2023 can be largely understood as operating within a Hobbesian culture, where each side perceived the other as an existential threat and where security was defined in zero-sum terms. The article argues that China's mediation contributed to a gradual transformation of Saudi Arabia's identity perception of Iran—from “absolute enemy” to “conditional rival.” This identity shift reduced symbolic hostility and enabled a reconfiguration of Saudi threat perceptions, thereby influencing Riyadh's approach to Iran–U.S. negotiations.

3. METHODOLOGY

Methodologically, this research adopts a qualitative, descriptive–analytical approach. The study relies on the analysis of official statements, policy documents, diplomatic exchanges, and post-2023 interaction patterns among Iran, Saudi Arabia, and China. A discourse–analytical lens is employed to trace changes in Saudi Arabia's foreign policy narratives and identity constructions following China's mediation. By focusing on ideational and normative transformations rather than solely material variables, the study seeks to establish a causal link between China's mediation efforts and shifts in Saudi Arabia's foreign policy behavior.

4. RESULTS & DISCUSSION

The findings indicate that China's mediation functioned as a norm–shaping and identity–constructing process rather than a purely tactical diplomatic initiative. Through economic cooperation frameworks, security dialogues, and confidence–building mechanisms, China helped reduce symbolic enmity between Iran and Saudi Arabia and facilitated the emergence of a new discursive environment centered on managed rivalry. As a result, Saudi Arabia gradually moved away from a strategy of outright confrontation toward one of rivalry management. This transformation has had direct implications for Saudi Arabia's stance toward Iran–U.S. negotiations. First, the reduction in perceived threat from Iran diminished Riyadh's sensitivity to renewed diplomatic engagement between Tehran and Washington. Second, Saudi Arabia increasingly views Iran–U.S. dialogue not necessarily as a strategic loss but potentially as a stabilizing factor capable of lowering regional security costs. Third, China's successful mediation enhanced the credibility of non–Western actors in Saudi strategic calculations, expanding Riyadh's diplomatic maneuverability between the United States and China.

5. CONCLUSIONS & SUGGESTIONS

In conclusion, China's mediation between Iran and Saudi Arabia in 2023 played a pivotal role in reshaping Saudi Arabia's foreign policy identity and behavioral patterns toward Iran. By facilitating processes of social learning and normative reconstruction, China contributed to Saudi Arabia's transition from a Hobbesian logic of absolute enmity to a Lockean logic of con-

ditional rivalry. This identity shift, in turn, created greater flexibility in Riyadh's approach to renewed Iran–U.S. negotiations. The findings suggest that future analyses of Middle Eastern security dynamics should pay closer attention to the role of non-Western mediators and identity-based mechanisms of conflict transformation. Further research could comparatively examine China's mediation model alongside traditional Western approaches to better understand emerging patterns of norm-driven diplomacy in the twenty-first century.

Key Words: Mediation, China, Constructivism, Saudi Arabia, Iran, United States.

پژوهشنامه ایرانی
سیاست بین الملل
دوره ۱۴، شماره دو
شماره پیاپی ۲۸
بهار و تابستان ۱۴۰۵

دوره انتشار: دوفصلنامه
شاپا چاپی: ۲۳۲۲-۳۴۷۲
شاپا الکترونیک: ۲۷۱۷-۳۴۰۲

doi 10.22067/irlip.2026.93611.1671

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۲۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۷/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۵/۲۸

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۶/۲۵

تأثیر میانجی‌گری چین میان جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی بر تغییر سیاست خارجی عربستان سعودی نسبت به جمهوری اسلامی ایران

محمد رضا حاتموند^۱

رحمت حاجی مینه^{۲*}

نوذر شفیعی^۳

چکیده

این مقاله به بررسی تأثیر میانجی‌گری چین میان ایران و عربستان بر بازتعریف مواضع ریاض در قبال گفتگوهای جدید ایران و آمریکا می‌پردازد. پرسش اصلی مقاله این است تأثیر میانجی‌گری چین میان ایران و عربستان بر مواضع ریاض در قبال گفتگوهای جدید ایران و آمریکا چگونه ارزیابی می‌شود؟ فرضیه محوری مقاله از طریق چهارچوب نظری «سازهانگاری» و روش‌شناسی و رویکرد مبتنی بر روش‌های کیفی و توصیفی-تحلیلی بر این نکته استوار است که میانجی‌گری چین در سال ۲۰۲۳ میان ایران و عربستان به‌عنوان یک قدرت غیر غربی با استفاده از ابزارهای اقتصادی-امنیتی، موجب گذار هویتی عربستان از «دشمنی مطلق» به «رقابت مشروط» با ایران، بازتعریف الگوی سنتی تقابل میان ایران و عربستان در خاورمیانه و تغییر محسوس در موضع‌گیری ریاض نسبت به برجام شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که نقش‌آفرینی چین، نه تنها معادلات امنیتی خاورمیانه را دگرگون کرده، بلکه موجب بازتعریف الگوهای هویتی سنتی در رویکرد ایران و عربستان نسبت به یکدیگر و نیز کاهش تنش مستقیم میان ایران و عربستان شده است. این تحول گویای این مطلب است که تعدیل در راهبردهای تقابلی میان ایران و عربستان، زمینه را برای انعطاف بیشتر ریاض در قبال گفتگوهای جدید ایران و آمریکا فراهم کرده است.

کلیدواژگان: میانجی‌گری، چین، سازهانگاری، عربستان، ایران، آمریکا.

۱. روابط بین‌الملل، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. mohammadreza.hatamvand@iau.ac.ir

۲. دانشیار روابط بین‌الملل، گروه حقوق، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Rahmat.hajimineh@iau.ac.ir

۳. دانشیار روابط بین‌الملل، گروه مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران، ایران. nozarshafiee@ut.ac.ir

4. Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA)

۱. مقدمه

خاورمیانه به‌مثابه عرصه‌ای پیچیده از رقابت‌های هژمونیک، همواره شاهد تقابل بازیگران منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای بوده است. در این میان، برجام^۱ به‌عنوان چهارچوبی برای تنش‌زدایی هسته‌ای بین ایران و قدرت‌های غربی، نه‌تنها بر روابط تهران-واشنگتن، بلکه همواره بر معادلات امنیتی کل منطقه تأثیرگذار بوده است. با این حال، یکی از چالش‌های پایدار در فرایند احیای برجام، موضع‌گیری متغیر عربستان سعودی به‌عنوان رقیب راهبردی ایران بوده است. عربستان که پیش‌تر با ائتلاف با ایالات متحده و اسرائیل، مخالفت خود با هرگونه توافق هسته‌ای را آشکار می‌کرد، در سال‌های اخیر به‌ویژه پس از میانجی‌گری چین در مارس ۲۰۲۳ میان ایران و عربستان، رویکردی متفاوت و محتاطانه‌تر در قبال برجام اتخاذ کرده است. در این راستا روابط ایران و عربستان نه صرفاً برآمده از محاسبات سود-زیان، بلکه محصول فرایندهای هویتی پایدار است که در قالب الگوهای «دشمنی»، «رقابت»، یا «دوستی» بازتولید می‌شوند. در این چهارچوب، میانجی‌گری چین به‌عنوان یک بازیگر بی‌طرف غیر غربی، توانسته با تغییر گفتمان‌های هویتی، معادلات رفتاری عربستان را متحول سازد. بر این اساس این مقاله به بررسی تأثیر میانجی‌گری چین میان ایران و عربستان بر بازتعریف مواضع ریاض در قبال گفتگوهای جدید ایران و آمریکا می‌پردازد. پرسش اصلی مقاله این است تأثیر میانجی‌گری چین میان ایران و عربستان بر مواضع ریاض در قبال گفتگوهای جدید ایران و آمریکا چگونه ارزیابی می‌شود؟ فرضیه محوری مقاله از طریق چهارچوب نظری «سازمان‌گاری» و روش‌شناسی و رویکرد مبتنی بر روش‌های کیفی و توصیفی-تحلیلی بر این نکته استوار است که میانجی‌گری چین در سال ۲۰۲۳ میان ایران و عربستان به‌عنوان یک قدرت غیر غربی با استفاده از ابزارهای اقتصادی-امنیتی، موجب گذار هویتی عربستان از «دشمنی مطلق» (الگوی رفتاری مبتنی بر منطق هابزی که در آن طرفین یکدیگر را تهدید وجودی می‌دانند و امکان همکاری را نفی می‌کنند) (۲۵۹.p, ۱۹۹۹, wendt) به «رقابت مشروط» (الگوی رفتاری مبتنی بر منطق هابزی که در آن طرفین یکدیگر را تهدید وجودی می‌دانند و امکان همکاری را نفی می‌کنند) (۲۵۹.p, ۱۹۹۹, wendt) با ایران، بازتعریف الگوی سنتی تقابل میان ایران و عربستان در خاورمیانه و تغییر محسوس در موضع‌گیری ریاض نسبت به برجام شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که نقش‌آفرینی چین، نه‌تنها معادلات امنیتی خاورمیانه را دگرگون کرده، بلکه موجب بازتعریف الگوهای هویتی سنتی در رویکرد ایران و عربستان نسبت به یکدیگر و نیز کاهش تنش مستقیم میان ایران و عربستان شده است. این تحول گویای این مطلب است که تعدیل در راهبردهای تقابلی میان ایران و عربستان، زمینه را برای انعطاف بیشتر ریاض در قبال گفتگوهای جدید ایران و آمریکا فراهم کرده است.

۲. پیشینه پژوهش

گرچه در خصوص روابط ایران و عربستان و رویکرد این دو نسبت به یکدیگر پژوهش‌های گسترده‌ای صورت گرفته است اما مطالعات صورت گرفته پیرامون روابط ایران و عربستان سعودی عمدتاً حول محور رقابت‌های

ژئوپلیتیکی، فرقه‌ای و امنیتی میان این دو بوده‌اند. بر همین اساس به بررسی برخی از مهم‌ترین پژوهش‌های مرتبط می‌پردازیم.

منصوری مقدم و کیانی (۱۴۰۴)، در مقاله‌ای با عنوان «رویکرد عربستان سعودی نسبت به برنامه هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران (۱۹۹۲-۲۰۲۲)» به بررسی تحولات مواضع عربستان سعودی در قبال برنامه هسته‌ای ایران در چهار دوره زمانی می‌پردازد. نویسندگان با استفاده از چهارچوب نظریه رئالیسم نئوکلاسیک، استدلال می‌کنند که سیاست عربستان سعودی تحت تأثیر ادراکات امنیتی و منافع ملی این کشور بوده و همواره با سیاست‌های ایالات متحده همسو نبوده است. در دوره اول (۱۹۹۳-۲۰۰۲)، عربستان موضع بی‌طرفی مثبت داشت و حق ایران برای دستیابی به انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای را به رسمیت شناخت. در دوره دوم (۲۰۰۲-۲۰۰۴)، با آشکار شدن فعالیت‌های هسته‌ای ایران، عربستان به بی‌طرفی منفی روی آورد و از راه‌حل‌های دیپلماتیک حمایت کرد. در دوره سوم (۲۰۰۵-۲۰۱۵)، این کشور به مخالفت آشکار و تلاش برای مهار برنامه هسته‌ای ایران از طریق شورای همکاری خلیج فارس و همکاری با غرب پرداخت. در دوره چهارم (پس از ۲۰۱۵) تا پیش از میانجی‌گری چین میان ایران و عربستان، این کشور با تقویت توان نظامی و تلاش برای دستیابی به فناوری هسته‌ای، به مقابله با توافق برجام و تضعیف دستاوردهای ایران اقدام نمود. این مقاله با تحلیل اسناد و مصاحبه‌ها، نشان می‌دهد که رفتار عربستان ترکیبی از همسویی با غرب و پیگیری منافع مستقل منطقه‌ای بوده است.

ذوالفقاری و امامی (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای با عنوان «سیاست خارجی عربستان در قبال ایران در دورهٔ پسابرجام» با تکیه بر نظریه واقع‌گرایی نئوکلاسیک، به بررسی تأثیر توافق هسته‌ای ایران و گروه ۵+۱ (برجام) بر جهت‌گیری سیاست خارجی عربستان سعودی نسبت به ایران می‌پردازد. نویسندگان با بهره‌گیری از رویکرد توصیفی-تحلیلی نشان می‌دهند که فضای پسابرجام موجب تغییرات رفتاری در سیاست‌گذاران سعودی شده است؛ به‌گونه‌ای که با نگرانی از افزایش نفوذ و قدرت منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران، به سمت تقویت سیاست خارجی تهاجمی، افزایش خرید تسلیحات، گسترش روابط با قدرت‌های فرمانطقه‌ای و بسیج منابع اقتصادی جهت مهار ایران حرکت کرده‌اند. این مقاله با تمرکز خاص بر دورهٔ پسابرجام، تصویری دقیق‌تر از نقش متغیرهای داخلی (نظیر ویژگی‌های شخصیتی محمد بن سلمان) و ساختار نظام بین‌الملل در شکل‌دهی به کنش‌های منطقه‌ای عربستان ارائه می‌دهد.

پاشا (۲۰۱۶)، در مقاله‌ای تحت عنوان «عربستان سعودی و توافق هسته‌ای ایران» به بررسی رویکرد عربستان سعودی نسبت به مذاکرات هسته‌ای ایران در دوره ریاست‌جمهوری باراک اوباما می‌پردازد. نویسنده تحلیل می‌کند که عربستان، برجام را به‌عنوان یک تحول ژئوپلیتیکی مهم می‌دید که می‌تواند توازن قوا در منطقه را به نفع ایران تغییر داده و نفوذ تهران را در خاورمیانه افزایش دهد. نگرانی اصلی ریاض، تقویت توان اقتصادی و سیاسی ایران و همچنین احتمال دسترسی تهران به سلاح هسته‌ای بود که امنیت ملی عربستان و متحدانش را تهدید می‌کرد. در واکنش به این وضعیت، عربستان تلاش کرد با تقویت روابط دیپلماتیک و امنیتی با آمریکا و دیگر کشورهای غربی، ضمن مهار نفوذ ایران، رویکردی محتاطانه و گاه تقابلی در سیاست خارجی خود اتخاذ کند. نویسنده در این مقاله تأثیر توافق هسته‌ای ایران بر روابط ایران و عربستان و

چشم‌انداز امنیت منطقه‌ای را به‌عنوان محور اصلی تحلیل خود قرار داده است. فولتون (۲۰۲۳)، در مقاله‌ای تحت عنوان «نقش چین در آشتی ایران و عربستان» به بررسی ابعاد ژئوپلیتیکی و راهبردی توافق مارس ۲۰۲۳ میان تهران و ریاض با محوریت میانجی‌گری چین می‌پردازد. وی این توافق را محصول دیپلماسی عمل‌گرایانه پکن می‌داند که برخلاف الگوی مداخله‌جویانه ایالات‌متحده، بر پایه منافع اقتصادی متقابل و ثبات منطقه‌ای استوار است. فولتون با تأکید بر الگوی «هدینگ استراتژیک»^۱ (رویکردی چندوجهی و متوازن از سوی یک دولت برای مدیریت عدم قطعیت‌های بین‌المللی، از طریق حفظ روابط هم‌زمان با قدرت‌های رقیب، بدون پیوستن کامل به یکی از آن‌ها است؛ که در مورد چین باید گفت چین تلاش می‌کند هم‌زمان با ایران، عربستان و سایر دولت‌های منطقه همکاری داشته باشد تا درگیر قطب‌بندی‌ها و رقابت‌های خصمانه نشود و منافع اقتصادی-سیاسی خود را حفظ کند) چین، معتقد است این کشور با اتخاذ موضعی بی‌طرف، بدون اعمال فشار یا نفوذ سیاسی-نظامی مستقیم، توانسته از طریق سازوکارهای نرم مانند اعتمادسازی و تعامل اقتصادی، نقشی تسهیل‌گر ایفا کند. با این حال، تمرکز مقاله وی صرفاً بر تبیین نقش چین در عادی‌سازی روابط دوجانبه ایران و عربستان است و به پیامدهای این توافق برای سیاست منطقه‌ای عربستان یا تأثیر آن بر رفتار سعودی در قبال بازیگران ثالث، به‌ویژه ایالات‌متحده، نمی‌پردازد. در این راستا با توجه به این‌که پژوهش‌ها انجام شده در خصوص روابط ایران و عربستان سعودی عمدتاً حول محور رقابت‌های ژئوپلیتیکی، فرقه‌ای و امنیتی میان این دو بوده‌اند، یا این‌که نقش چین را صرفاً به‌عنوان یک میانجی مورد توجه قرار داده‌اند، هنوز خلأ قابل توجهی در تحلیل تحول هویتی در روابط ایران و عربستان با تمرکز بر میانجی‌گری چین وجود دارد؛ بنابراین نوآوری پژوهش حاضر در این مطلب نهفته است که با پیوند میان چهارچوب نظری سازه‌نگاری، الگوی هویت‌سازی سه‌گانه و نقش چین به‌عنوان یک میانجیگر، به پر کردن این خلأ کمک می‌کند.

۳. چهارچوب نظری: سازه‌نگاری^۲

نظریه «سازه‌نگاری» که در دهه‌های پایانی قرن بیستم مطرح شد تلاش علمی خاصی برای مطالعه سیاست خارجی و رفتار دولت‌ها در روابط بین‌الملل از دیدگاه اجتماعی است. این نظریه با سنت مادی‌گرای غالب بر روابط بین‌الملل و برداشت خردگرایانه نواقع‌گرایی زاویه چشمگیری دارد (Lupovici, 2009, p. 32)؛ زیرا ضمن نادیده نگرفتن نقش عوامل مادی و فیزیکی و عقلانی در روابط بین‌الملل بر نقش هویت و ساختارهای هنجاری و ملاحظات ایدئولوژیکی و فرهنگی تأکید می‌کند. از این‌رو، ساختارهای هنجاری و انگاره‌ای حداقل به همان اندازه ساختارهای مادی در شکل‌دهی به سیاست خارجی کشورها مؤثرند. (Price et al, 1998, pp. 455-458)

در این نظریه مسائل گوناگونی طرح شده‌اند که پرداختن به آن‌ها از حوصله این نوشتار خارج است؛ اما آنچه از این نظریه الزاماً باید مورد ارزیابی اجمالی قرار گیرد، مفهوم یا مقوله الگوهای رفتاری حاکم بر روابط

1. Strategic Hedging

2. Constructivism

دولت‌هاست که به‌ویژه مورد توجه الکساندر ونت قرار گرفته است. از نظر وی دولت‌ها با تکیه بر هویت ملاحظات فرهنگی و ارزشی روابط خود را با دیگری در قالب سه الگوی رفتاری، دوست، رقیب و دشمن تنظیم می‌کنند. (Alaei, 2018, p. 168) بدین ترتیب می‌توان با بهره‌گیری از نظریه سازه‌انگاری به‌طور عام و دیدگاه ونت به‌طور خاص روابط میان دولت‌ها را بر اساس سه الگوی رفتاری دوستی^۱، رقابت^۲ و دشمنی^۳ بررسی کرد. درواقع هویت به دولت‌ها اجازه می‌دهد که جهان را معنادار کنند، به دسته‌بندی موجودیت‌های دیگر اقدام نمایند و واقعیتی سلسله‌مراتبی بسازند که بر اساس «خود» و «دیگری» و دوست، رقیب و دشمن تعریف شده است، به عبارت دیگر، روابط دولت‌ها مبتنی بر ساختاری از رابطه نقش‌هاست که در صورت تسلط هر یک از این نقش‌ها نوعی از ساختار فرهنگی در قالب کانتی، لاکو و هابزی شکل می‌گیرد؛ و در این صورت دولت‌ها همواره به بازنمایی‌های خاصی از خود و دیگری به‌عنوان دوست رقیب و دشمن می‌پردازند. (Wendt, 2007, p. 359)

با توجه به ملاحظات فوق آشکار می‌شود که از دیدگاه ونت و به‌طور کلی سازه‌انگاران هویت اهمیت بسیار زیادی دارد؛ زیرا هویت که برساخته ذهن می‌باشد مهم‌ترین عنصر تعیین‌کننده رفتار خارجی دولت‌ها و نوع روابط میان آن‌هاست. (Mansourimoghadam, 2012, p. 82) برداشت دولت‌ها از مسائل گوناگون - خواه عینی و مادی مانند قدرت، امنیت و منافع ملی خواه غیرمادی و ذهنی مثل ایدئولوژی‌ها هنجارها، انگاره‌ها و نگرش‌ها از هویت نشئت می‌گیرد. (Adler, 2005) در نتیجه با شکل‌گیری یک هویت جدید نگاه کنشگران در برداشت از مقوله‌های فوق نیز تغییر می‌کند. (Wendt, 2005, pp. 427-438) تعامل دولت‌ها با یکدیگر باعث می‌شود باورهای خصوصی آن‌ها بی‌درنگ به توزیعی از شناخت تبدیل شود که می‌تواند آثار رفتاری جدیدی به وجود آورد و نت برای توصیف این وضعیت از تعبیر «فرهنگ» استفاده می‌کند. (Wendt, 2007, pp. 205-206) این ساختار فرهنگی در میان کنشگران به صورت‌های گوناگونی گاه در قالب دوستی و همکاری زمانی به شکل تعارض آمیز و خصمانه و گاهی هم به صورت رفتارهای رقابتی نمایان می‌شود. (Wendt, 2007, p. 36) در ادامه هر یک از این سه الگو را ارزیابی می‌کنیم.

۱-۳. فرهنگ کانتی (الگوی دوستی)

الگوی کانتی بر ساختار نقش دوستی استوار است این الگو در محکوم کردن جنگ، پرهیز از خشونت، اقبال به صلح و همکاری و حل اختلافات به صورت مسالمت‌آمیز پدیدار شده است. بدین ترتیب وجه غالب الگوی دوستی همکاری میان کنشگران است که معمولاً با نوعی همدستی و هماهنگی همراه است. البته وجود همکاری و در نتیجه تحقق الگوی دوستی در میان کشورها مستلزم آن نیست که دولت‌ها هیچ تضاد منافی نداشته باشند، بلکه به آن معناست که آن‌ها باید قادر باشند در جهت منافع متقابلشان بر منازعات غلبه کنند؛ بنابراین ممکن است کشورها بدون اینکه سیاست‌های خود را با یکدیگر منطبق و سازگار کرده باشند و به‌طور یک‌جانبه عمل کنند سیاستی هماهنگ داشته باشند. (Cohen, 1984, pp. 51-52)

1. Friendship
2. Competition
3. Enmity

۲-۳. فرهنگ لاک (الگوی رقابتی)

در این الگو شعار زندگی کن و بگذار دیگران زندگی کنند جایگزین منطق بکش یا کشته شو می‌شود. از این رو گرچه جنگ هنوز اتفاق می‌افتد و قدرت هم هنوز مهم است و گاه برای حل اختلافات از زور و خشونت استفاده می‌شود اما وضعیت تا حد چشمگیری تغییر کرده است. (Moshirzadeh, 2007, p. 47) بدین ترتیب الگوی لاک بر ساختار متفاوت نقش‌ها، یعنی رقابت به جای دشمنی استوار است. همچنین در این الگو گرچه رقا، مانند دشمنان، بر اساس بازنمایی‌هایی درباره «خود» و «دیگری» و مرتبط با خشونت شکل می‌گیرند؛ اما این بازنمایی‌ها کمتر تهدیدکننده هستند. بدین ترتیب بر اساس الگوی لاک گرچه جنگ به‌عنوان یک امر مشروع و عادی پذیرفته شده ولی محدود است. (Wendt, 2005, pp. 411-415)

۳-۳. فرهنگ هابزی (الگوی دشمنی)

منطق الگوی هابزی به همان «جنگ همه علیه همه» معروف است که در آن بازیگران بر اساس اصل «بکش یا کشته شو» عمل می‌کنند. طبق این الگو کنشگران نمی‌توانند روی کمک یکدیگر حساب کنند یا حتی خویشتن‌داری اولیه را رعایت نمایند. بقا فقط به قدرت نظامی بستگی دارد. در نتیجه امنیت عمیقاً رقابتی و مجموع صفر است، به‌طوری‌که جنگ می‌تواند هر لحظه رخ دهد. کنشگران در نظام بین‌الملل به همدیگر به چشم دشمن می‌نگرند، هرچند که این بدان معنا نیست که دولت‌ها لزوماً دائماً در جنگ با یکدیگر خواهند بود، زیرا پاره‌ای ملاحظات می‌تواند مانع وقوع آن شود. (Moshirzadeh, 2007, p. 387) در واقع در دنیای هابزی قدرت نظامی بر همه تصمیم‌گیری‌ها مسلط است.

۴-۳. تبیین چهارچوب نظری: رویکرد سازه‌انگاری و تحول هویتی

این پژوهش با اتکا بر چهارچوب نظری «سازه‌انگاری» ونت (۱۹۹۹)؛ رویکردی که بر نقش ایده‌ها، هویت‌ها و ساختارهای معنایی در شکل‌گیری منافع و رفتار دولت‌ها تأکید دارد؛ و نیز معتقد است که منافع دولت‌ها در تعامل اجتماعی با دیگران شکل می‌گیرد و «هویت» نقشی بنیادی در تعریف منافع ایفا می‌کند (Wendt, 1999, p. 331)، میانجی‌گری چین را به مثابه فرایندی هویت‌ساز تحلیل می‌کند که از طریق سه مکانیسم کلیدی، بازتعریف روابط ایران و عربستان را ممکن ساخته است: نخست، بازسازی روابط با تبدیل بازنمایی «ایران به مثابه دشمن مطلق» به «رقیب مشروط» در گفتمان رسمی سعودی؛ دوم، تغییر ساختارهای معنایی از طریق جایگزینی اصطلاحاتی مانند «محور شرارت» با اصطلاحاتی همچون «همسایه با اختلافات مدیریت شده»؛ و سوم، نهادینه‌سازی هنجارهای جدید مبتنی بر تعامل میان دو کشور ایران و عربستان در حوزه‌های اقتصادی – امنیتی. در همین راستا انتخاب این چهارچوب به سه دلیل اساسی توجیه‌پذیر است. اول، ماهیت مسئله پژوهش که بر تحول در ادراکات هویتی (نه صرفاً محاسبات مادی) متمرکز است؛ دوم، امکان تبیین نقش فعال چین به‌عنوان کنشگری هنجار ساز (نه صرفاً یک میانجی منفعل)؛ و سوم، قابلیت ردیابی تجربی تغییرات از طریق تحلیل گفتمان بیانیه‌های رسمی و الگوهای کنش متقابل. این رویکرد به‌ویژه برای تحلیل تأثیر پروژه‌های مشترک اقتصادی (مانند شهر صنعتی شارا) بر

بازتعریف هویت‌های ملی کاربرست پذیر است، چراکه سازه‌انگاری بر ساخته‌شدن اجتماعی واقعیت‌های سیاسی از طریق تعاملات مکرر تأکید دارد.

بر همین اساس مطابق با سازه‌انگاری، وقتی دو بازیگر (ایران و عربستان) از طریق میانجی‌گری طرف سوم (چین) وارد فضای جدیدی از تعامل گفتمانی می‌شوند، این تعامل می‌تواند موجب تغییر در ادراک تهدید، بازتعریف نقش متقابل و شکل‌گیری هویت جدید در روابط شود. در این چهارچوب، اگر عربستان در گذشته بر اساس «هویت رقیب» با ایران برخورد می‌کرد، با ورود چین به‌عنوان بازیگر سوم، امکان تغییر در این هویت‌سازی و در نتیجه، تغییر در رویکرد عربستان نسبت به گفتگوهای جدید ایران و آمریکا فراهم شده است؛ بنابراین، چهارچوب نظری این مقاله بر آن است که میانجی‌گری چین فراتر از ابعاد مادی و استراتژیک، در سطح هنجاری و معنایی نیز اثرگذار بوده است و از طریق کاهش خصومت نمادین و خلق هویت‌های جدید، بر رفتار عربستان تأثیر گذاشته است.

۴. تحول رویکرد عربستان: از دشمنی تا رقابت مشروط

تحلیل گفتمان رسمی عربستان تحول معناداری در رویکرد این کشور به ایران نشان می‌دهد. پیش از میانجی‌گری چین، ریاض ایران را «تهدید امنیتی» دانسته و بر همکاری با آمریکا و اسرائیل برای مهار آن تأکید داشت؛ همچنین با احیای برج‌مخالفت و از تحریم‌های بیشتر حمایت می‌کرد (Shinji, 2023)؛ اما پس از میانجی‌گری چین در مارس ۲۰۲۳ و توافق احیای روابط دیپلماتیک در پکن، گفتمان هویت‌محور «دشمنی» جای خود را به «رقابت مشروط» داد. (Nawaz and Owais, 2024) این تحول در چهارچوب سازه‌انگاری و مفهوم «بازتعریف هویت راهبردی» قابل تحلیل است؛ جایی که چین به‌عنوان «ساخت دهنده هنجاری» گذار از دشمنی به رقابت را تسهیل کرد. (Cerioli, 2023) در ادامه، رویکرد ریاض به گفت‌وگوهای ایران و آمریکا پیش و پس از این میانجی‌گری بررسی می‌شود.

۴-۱. دوره پیشامیانجی‌گری چین (فرهنگ هابزی)

پیش از میانجی‌گری چین، گفتمان سیاست خارجی عربستان نسبت به برج‌مخالفت در چهارچوب «فرهنگ هابزی» و نت، بر بی‌اعتمادی، رقابت امنیتی و تهدیدمحوری استوار بود. ریاض برج‌مخالفت را ناکافی در مهار ایران و تهدیدی برای موقعیت هژمونیک خود می‌دانست؛ چنان‌که عادل الجبیر، وزیر خارجه وقت، هشدار داد این توافق می‌تواند ایران را به سوی سلاح هسته‌ای سوق دهد. (Al Jazeera, 2015) در چهارچوب «فرهنگ هابزی» که طبق نظریه ونت بر روابط مبتنی بر «دشمنی» و «گفتمان تقابل» استوار است (Wendt, 1999)، در این چهارچوب، ریاض با راهبرد «امنیتی‌سازی» ایران را کنشگری توسعه‌طلب و خطرناک جلوه می‌داد. (Mohseni, 2019, p.140)

در این راستا، در بازه زمانی ۲۰۱۸ تا اوایل ۲۰۲۳، شاهد تشدید گفتمان هویتی «تهدید ایران» در مواضع رسمی مقامات سعودی بودیم. محمد بن سلمان، ولیعهد عربستان، در مصاحبه‌ای با شبکه العربیه (۲۰۲۱) از «رفتارهای تهاجمی ایران» سخن گفت و خواستار مقابله با «نفوذ مخرب تهران» در منطقه شد.

بیانیه‌های وزارت خارجه عربستان (۲۰۲۱-۲۰۲۲) در مجامع بین‌المللی نیز همین گفتمان تقابلی را تکرار می‌کردند. (Willner, 2022)

همچنین گزارش‌های مرکز مطالعات راهبردی ملک فیصل (۲۰۲۲) نشان می‌دهند که رسانه‌های سعودی به‌طور سیستماتیک به بازتولید گفتمان «ایران هراسی» می‌پرداختند. این گفتمان عمدتاً حول سه محور اصلی شکل گرفته بود؛ تهدید هسته‌ای ایران، حمایت ایران از گروه‌های مقاومت در منطقه و رقابت مذهبی شیعه-سنی. (Lebedev, 2022)

عربستان هم‌زمان با نزدیکی به آمریکا و اسرائیل، مخالفت ضمنی با احیای برجام را دنبال می‌کرد؛ نخست از طریق ائتلاف با اسرائیل و همکاری رسانه‌ای برای تشدید انتقادات (Nawaz, 2022) و دوم؛ فشار بر واشنگتن برای تهدید به کاهش همکاری‌های امنیتی. (Quamar, 2022)

به‌طور کلی، ریاض بر این باور بود که رفع تحریم‌ها نفوذ منطقه‌ای ایران را در یمن، سوریه و لبنان تقویت کرده و مشروعیت عربستان را تهدید می‌کند. (Fulton, 2018) لذا، مخالفت عربستان با برجام نه فنی، بلکه برخاسته از رقابت ژئوپلیتیکی و گفتمان «فرهنگ هابزی» بود که در آن «دیگری» الزاماً دشمن تلقی می‌شود. (Wendt, 1999)

۲-۴. دوره پسامیانجی‌گری چین (فرهنگ لاک)

میانجی‌گری چین در مارس ۲۰۲۳ تحولی معنادار در سیاست خارجی عربستان نسبت به ایران و برجام رقم زد. این تحول در چهارچوب نظریه سازه‌انگاری و گذار از «فرهنگ هابزی» به «فرهنگ لاک» قابل تبیین است؛ جایی که رقابت از حالت خصمانه به «رقابت مشروط» تغییر یافت، مشروط بر پذیرش متقابل، پرهیز از تنش و همکاری در حوزه‌های غیرنظامی مانند انرژی و زیرساخت. (Wendt, 1999; Reuters, 2023)

این چرخش با اهداف سند «چشم‌انداز ۲۰۳۰» پیوند دارد؛ سندی که توسعه اقتصادی و جذب سرمایه خارجی را در محیطی باثبات دنبال می‌کند. همکاری‌های روبه‌گسترش با چین در پروژه‌های بزرگ انرژی و فناوری نیز بیانگر تغییر هویت عربستان از قدرتی ایدئولوژیک به بازیگری اقتصادی جهانی است. (Carnegie Endowment, 2025)

برخلاف مواضع تقابلی در دوره ترامپ، ریاض پس از توافق پکن لحن معتدل‌تری نسبت به مذاکرات هسته‌ای ایران در پیش گرفت. بیانیه‌های وزارت خارجه از «تلاش‌های چندجانبه برای کاهش تنش» حمایت کرده و رسانه‌ها نیز از واژگان کمتر تهاجمی استفاده کردند. (Borodina, 2025)

در تحلیل ریشه‌های این چرخش سیاست خارجی، می‌توان به دو عامل کلیدی اشاره کرد:

- **ریسک‌گریزی از انزوای منطقه‌ای:** عربستان با درک روندهای ژئوپلیتیک نوظهور، از جمله گسترش نفوذ چین در نهادهایی مانند سازمان همکاری شانگهای و نقش فزاینده ابتکارات امنیتی - اقتصادی پکن، به این جمع‌بندی رسید که اتکال یک‌جانبه به غرب ممکن است به انزوای راهبردی منجر شود؛ به‌ویژه پس از توافق امنیتی چین با ایران در سال ۲۰۲۱ (Carnegie Endowment, 2023)

- **جایابی در اولویت‌های هویتی:** تحول گفتمانی عربستان از یک هویت ایدئولوژیک به یک هویت اقتصادی را می‌توان در اولویت‌های رویکرد جدیدی که بر لزوم بازتعریف رقابت‌ها در قالب منافع اقتصادی مشترک و نه در چهارچوب تنش‌های ایدئولوژیک تأکید دارد، مشاهده کرد. (Dewi, 2024)

درمجموع، پذیرش «فرهنگ لاکه» به جای «هابزی» نه تنها زمینه بازسازی روابط تهران ریاض را فراهم کرد، بلکه هزینه‌های سیاسی نرمش عربستان نسبت به مذاکرات ایران و آمریکا را نیز کاهش داد. این روند، نماد عبور سیاست خارجی سعودی از تقابل ایدئولوژیک به ملاحظات راهبردی و منفعت‌گرایانه است.

۵. ابزارهای چین برای میانجی‌گری میان ایران و عربستان

میانجی‌گری چین در سال ۲۰۲۳ نقطه عطفی در روابط ایران و عربستان محسوب می‌شود. بر اساس اسناد منتشرشده توسط وزارت خارجه چین (۲۰۲۳)، پکن با به‌کارگیری ابزارهای اقتصادی - امنیتی، موفق به تسهیل گفت‌وگوهای غیرمستقیم بین دو کشور شد. چین در مارس ۲۰۲۳ با میزبانی چهار دور مذاکره محرمانه در محل دانشگاه مطالعات بین‌المللی پکن (به‌عنوان فضای بی‌طرف)، بستری امن برای گفت‌وگو فراهم کرد. بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های شورای دولتی چین (۲۰۲۳)، این مذاکرات با حضور نمایندگان ارشد امنیتی دو کشور (علی شمخانی و موسید بن محمد آل شیخ) و تحت نظارت وانگ یی، مشاور ارشد امور خارجی چین برگزار شد. چین با ارائه «پیش‌نویس توافق اولیه» که بر اساس اصول «حفظ حاکمیت» و «عدم مداخله» طراحی شده بود، اعتماد طرفین را جلب کرد. (Aprillia & Prasadjo, 2023)

از منظر سازه‌انگاری، این میانجی‌گری نمونه‌ای از «بازسازی هنجاری» در نظام بین‌الملل است؛ یعنی تغییر هویت‌ها و باورها که به تحول روابط منجر می‌شود. (Wendt, 1999; Adler, 2013; Sevilla, 2024) در این چهارچوب، با اتکا به شواهد گفتمانی، مواضع رسانه‌ای و تغییرات مشاهده‌شده در رفتار رسمی عربستان پس از توافق مارس ۲۰۲۳، این پژوهش استدلال می‌کند که میانجی‌گری چین تنها یک اقدام دیپلماتیک صرف نبوده، بلکه واجد کارکردی «هویت‌ساز» در سیاست خارجی عربستان بوده است. نشانه‌هایی مانند گذار از لحن تهاجمی به ادبیاتی مصالحه‌جو، کاهش شاخص‌های تقابلی در رسانه‌های رسمی و تأکید بر منافع مشترک اقتصادی، حاکی از آن است که در گفتمان سعودی نوعی بازتعریف از «خود» و «دیگری» در حال شکل‌گیری است؛ تحولی که زمینه را برای عبور از الگوی «دشمنی مطلق» به سوی «رقابت مشروط» فراهم می‌سازد.

مطالعه اسناد مذاکرات پکن که به‌تازگی توسط مرکز مطالعات بین‌المللی دانشگاه پکن منتشر شده است نشان می‌دهد که چین با به‌کارگیری سازوکارهای کلان سازه‌انگانه، موفق به ایجاد تحول در رویکرد دو کشور نسبت به یکدیگر شده است. نخست، چین با ارائه خود به‌عنوان «قدرت بی‌طرف غیر غربی»، هنجار جدیدی از اعتماد را در منطقه نهادینه کرد. بر اساس تحلیل گفتمان بیانیه‌های طرفین، اصطلاح «همکاری برد - برد» که پیش‌تر در گفتمان چینی وجود داشت، به تدریج در ادبیات دیپلماتیک ایران و عربستان نیز وارد شد. این امر نشانگر تأثیرپذیری هویتی از گفتمان چینی است که مطابق با یافته‌های نظریه سازه‌انگاری درباره «تعاملات هویت‌ساز» است. (Baghernia, 2024)

۱-۵. ابزارهای اقتصادی چین برای میانجی‌گری میان ایران و عربستان

۱-۱-۵. سرمایه‌گذاری‌های مشترک به مثابه «سازه‌های هویت‌ساز»

در چهارچوب نظریه سازه‌انگاری، هویت‌ها و هنجارهای بین‌المللی محصول ساخت اجتماعی‌اند و روابط میان دولت‌ها نه صرفاً تابع منافع مادی، بلکه بر پایه ادراکات مشترک و انتظارات هنجاری شکل می‌گیرند. از این منظر، کنش‌هایی مانند سرمایه‌گذاری اقتصادی صرفاً واجد کارکرد مادی نیستند، بلکه می‌توانند ابزارهایی برای بازتعریف «هویت‌ها» و مهندسی «گفتمان‌های سیاسی» نیز باشند. (Houghton, 2022)

در این بستر، می‌توان به نقش چین در میانجی‌گری میان ایران و عربستان از رهگذر سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی اشاره کرد. توافق‌نامه ۲۵ ساله میان چین و ایران در سال ۲۰۲۱ و پروژه‌های بزرگی همچون شهر صنعتی «شارا» در عربستان با سرمایه‌گذاران چینی در سال ۲۰۲۳، دو نمونه از این تعاملات هستند. هرچند تنها حدود ۲۰ تا ۳۰ درصد از تعهدات مالی این پروژه‌ها تا سال ۲۰۲۴ محقق شده (حدود ۶۰ میلیارد دلار)، اما همین سطح از همکاری‌های عملیاتی نظیر اشتغال متقابل حدود ۱۲۰۰ نیروی انسانی از دو کشور از منظر سازه‌انگاران، زمینه‌ساز تعدیل در گفتمان‌های «هویتی» دو کشور بوده است. (Yazdani & Zeng, 2023)

بر همین اساس در جدول شماره ۱ وضعیت تحقق سرمایه‌گذاری‌های چین و آثار هویت‌ساز آن (۲۰۲۱-۲۰۲۴) نشان داده شده است:

مؤلفه	ایران	عربستان سعودی
توافق‌نامه اصلی	سند جامع همکاری ۲۵ ساله (۲۰۲۱)	تفاهم‌نامه‌های چندجانبه صنعتی و زیرساختی (۲۰۲۳)
مبلغ اعلامی کل	۴۰۰ میلیارد دلار (در بلندمدت)	حدود ۱۰۰ میلیارد دلار (در چند پروژه خاص)
وضعیت اجرایی	اجرای محدود برخی پروژه‌ها؛ عمدتاً در مرحله مطالعات یا تفاهم‌نامه	هنوز در مرحله آغازین؛ برخی پروژه‌ها در مرحله مکان‌یابی و تخصیص زیرساخت
پروژه‌های کلیدی اعلام‌شده	توسعه بندر جاسک، راه‌آهن چابهار-زاهدان، سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر	شهر صنعتی «شارا» در الطائف، همکاری فناورانه در پروژه «نئوم»، انرژی پاک
سطح تحقق سرمایه‌گذاری	بخشی از پروژه‌ها در حال اجرا، اما بخش عمده‌ای هنوز غیرفعال	عمدتاً در فاز ارزیابی و مطالعه؛ برخی منابع اولیه تأمین شده
اهداف راهبردی چین	دسترسی به منابع انرژی، تقویت کریدور شرق به غرب، حمایت از متحد منطقه‌ای	نوع‌بخشی به شرکای انرژی، موازنه در برابر نفوذ آمریکا، ورود به ساختار صنعتی عربستان
پیامد هنجاری و ادراکی	بازتعریف هویت چین به عنوان متحد قابل اعتماد ایران	تقویت تصور چین به عنوان بازیگر غیر مداخله‌گر و فرصت‌ساز برای توسعه عربستان

تحلیل مرکز پژوهش‌های راهبردی چین (۲۰۲۴) نشان می‌دهد این پروژه‌ها بخشی از راهبرد پکن برای ایجاد وابستگی متقابل و بازتعریف رابطه دو کشور از «رقابت ایدئولوژیک» به «شراکت مبتنی بر توسعه» هستند. (Baghernia, 2024) در این چهارچوب، تعاملات اقتصادی مستمر، با ایجاد «فضاهای معنا»، گفتمان «همکاری» را جایگزین «تقابل» می‌کند؛ برای نمونه بنادر مشترک در خلیج فارس نه تنها زیرساخت مادی بلکه بستری برای ادراکات پایدار همکاری ایجاد می‌کنند. (Haas, 2002)

همچنین، تغییر واژگان دیپلماتیک نشان‌دهنده تحول هویتی است. پس از آغاز پروژه‌های مشترک، اصطلاحاتی مانند «همکاری اقتصادی»، «توسعه مشترک» و «هم‌افزایی منطقه‌ای» جایگزین واژگان تقابلی گذشته شدند. (Karmilawaty, 2024)

مفهوم «نهاد هم‌سرنوشتی»^۱ یا که در ادبیات سیاسی چین نیز رواج یافته، در تحلیل نقش سرمایه‌گذاری‌های چین در روابط ایران و عربستان کاربرد دارد. سرمایه‌گذاری‌های کلان چین در هر دو کشور، بستری را برای شکل‌گیری نوعی «روایت مشترک آینده‌نگر» فراهم کرد. روایتی که در آن توسعه اقتصادی، اتصال زیرساختی و امنیت منطقه‌ای به عنوان اهدافی مشترک و هم‌افزا تعریف می‌شوند. در چهارچوب این روایت، چین نه فقط به عنوان سرمایه‌گذار، بلکه به عنوان تسهیل‌گر یک همکاری سه‌جانبه ایفای نقش می‌کند؛ یک همکاری که می‌تواند به تدریج جایگزین گفتمان‌های گذشته مبتنی بر تعارضات و رقابت‌ها برای سلطه منطقه‌ای شود. چنین تغییری در گفتمان، نشانه‌ای از تقویت انگاره‌های همکاری محور میان بازیگران منطقه‌ای است. (Ahmed et al., 2024)

در نتیجه، در چهارچوب نظریه سازه‌انگاره سرمایه‌گذاری‌های مشترک میان چین با ایران و عربستان را علاوه بر اقدامات اقتصادی؛ به مثابه سازه‌هایی هویت‌ساز عمل می‌کنند که زمینه را برای بازتعریف ادراکات طرفین فراهم می‌سازند. با این حال، این فرایند به معنای حذف رقابت میان ایران و عربستان نیست، بلکه نشانه‌ای از گذار به الگویی از «رقابت مشروط» است؛ الگویی که در آن، منافع اقتصادی مشترک، رقابت ژئوپلیتیکی را از حالت صفر-جمع خارج کرده و در چهارچوبی قابل مدیریت و با هنجارهای متقابل، به پیش می‌برد. به عبارت دیگر، سرمایه‌گذاری‌های مشترک با چین، بستر را برای تعدیل هویت‌های تقابلی فراهم کرده‌اند، بی‌آن‌که ماهیت رقابتی روابط تهران - ریاض به طور کامل نفی شده باشد.

۲-۱-۵. نظام پرداخت بین‌المللی یوآن به مثابه «بازتعریف هویت مالی»

در نظم مالی جهانی مبتنی بر دلار، تغییر واحد پولی پیامد اقتصادی و هویتی دارد. از منظر سازه‌انگاره، اجرای نظام پرداخت نفتی با یوآن در مبادلات ایران و عربستان نوعی «مهندسی هنجاری اقتصادی» است. (Dewi, 2024)

از سال ۲۰۲۳، چین با اجرای پروژه پرداخت نفت با یوآن در قراردادهای خود با ایران و عربستان، گامی مؤثر در جهت کاهش وابستگی به دلار و بازتعریف نظم مالی بین‌المللی برداشت. بنا بر گزارش بانک مرکزی چین

(۲۰۲۴)، بیش از ۳۰ درصد از مبادلات انرژی با این دو کشور در کمتر از یک سال با یوآن انجام شده است. از منظر سازه‌انگاری، این تحول فراتر از یک تغییر پولی، به معنای شکل‌گیری نوعی هم‌راستایی هویتی میان ایران و عربستان در چهارچوب یک نظم مالی غیر غربی با محوریت چین است. (Bano et al., 2025)

گسترش مبادلات با یوآن موجب شکل‌گیری گفتمان نوینی میان ایران و عربستان شده است که بر مفاهیمی چون «استقلال مالی»، «رهیافت جنوب-جنوب» و «رهایی از ساختارهای مالی غرب‌محور» تأکید دارد. هرچند این گفتمان هنوز به‌طور کامل در اسناد رسمی تثبیت نشده، اما بازتاب آن در ادبیات نخبگان دو کشور مشهود است. مفهوم «استقلال مالی مشترک» که در گزارش اندیشکده شانگهای (۲۰۲۴) نیز بر آن تأکید شده، نتیجه پذیرش تدریجی نظم بدیل مالی با محوریت چین است؛ نظمی که امکان تعامل غیر تقابلی میان دو رقیب منطقه‌ای را در چهارچوب منافع اقتصادی مشترک فراهم کرده است. (Ahmed et al., 2024)

درحالی‌که «میانجی‌گری سنتی» معمولاً بر پایه اعمال فشار، ارائه امتیازهای سیاسی یا حفظ بی‌طرفی دیپلماتیک استوار است، رویکرد چین با استفاده از ابزارهای اقتصادی، الگویی متفاوت ارائه می‌دهد. در این میان، استفاده از «یوآن» به‌عنوان ارز مبادلات منطقه‌ای، نه‌تنها یک اقدام مالی، بلکه نوعی «ابزار معناگرایانه» برای بازتعریف ساختار وابستگی اقتصادی و ایجاد نظم جدید مالی در منطقه محسوب می‌شود. از این منظر، میانجی‌گری چین، علاوه بر هدف کاهش تنش، به دنبال شکل‌دهی به درک جدیدی از روابط اقتصادی – امنیتی در خاورمیانه است. درواقع، تلاش چین بر اساس اجبار ایران و عربستان به توافق نبود، بلکه از طریق ایجاد منافع مشترک در بسترهای مالی، آن‌ها را در یک «واقعیت اجتماعی مشترک» قرار داد. این نوع از میانجی‌گری، با مدل «میانجی‌گری هنجاری»^۱ هم‌خوان است که در آن، میانجی نه داور بی‌طرف، بلکه «سازنده فضای گفتمانی جدید» است. (Hwang, 2024)

به‌این‌ترتیب، یوآن از ابزار مبادله صرف فراتر رفته و به زبان مشترک همکاری میان ایران و عربستان تبدیل شده است. این روند، زمینه بازتعریف نظم مالی و هویت اقتصادی مشترک منطقه را فراهم کرده و امکان توسعه پیمان‌ها و سازوکارهای مالی غیردلاری را در آینده ایجاد می‌کند. (Zahra & Burhanuddin, 2024)

۳-۱-۵. کریدورهای اقتصادی به‌مثابه «فضاهای هویت‌ساز»

در روابط بین‌الملل معاصر، فضا تنها یک بعد جغرافیایی نیست، بلکه ظرفی برای معنا، هویت و کنش‌های سیاسی است. در چهارچوب نظریه سازه‌انگاری، «فضا» با «معنا» پیوند خورده و پروژه‌های فیزیکی همچون کریدورهای اقتصادی، واجد کارکردهای هویتی هستند. در این زمینه، ابتکار «کمربند – راه»^۲ چین که از سال ۲۰۱۳ آغاز شده و در دهه گذشته در خاورمیانه تعمیق یافته، بستری نوین برای بازتعریف روابط ایران و عربستان فراهم کرده است. این پروژه از سطح زیرساختی فراتر رفته و به‌گونه‌ای عمل می‌کند که مطابق با

1. Normative Mediation

2. Belt and Road Initiative (BRI)

مفهوم «جامعه عملی»^۱ (گروهی از کنشگران که با وجود تفاوت‌های سیاسی یا ایدئولوژیک، حول یک مسئله مشخص (مانند امنیت انرژی یا کنترل تروریسم) با هدف دستیابی به راه‌حل‌های کاربردی همکاری می‌کنند. این جامعه بیشتر بر اقدام جمعی و کارکرد مشترک تمرکز دارد تا اشتراک کامل در ارزش‌ها یا هویت‌ها) که توسط آدلر و پولیو (۲۰۱۱) ارائه شده، روابط میان بازیگران را بر اساس هنجارها و اشتراکات فنی باز ساخت می‌کند. (Adler & Pouliot, 2011) پروژه‌هایی نظیر کریدور چین-ایران-خلیج فارس-مدیترانه، خط آهن بندرعباس-جده و مسیر دریایی-زمینی شنزن-جازان-بوشهر نمونه‌هایی از این هم‌پوشانی عملیاتی هستند که ایران و عربستان را در یک فضای عملکردی مشترک قرار می‌دهند و به شکل‌گیری تدریجی «هویت‌های همکاری محور» منجر می‌شوند. (Bano et al., 2025; Garlick & Havlová, 2020) بر این اساس این پروژه‌ها از طریق شبکه‌های تخصصی و تکنوکراتیک، هنجارهای جدیدی را در حوزه همکاری ایجاد می‌کنند که بر «اعتماد فنی» استوارند، نه «اعتماد سیاسی»؛ هنجارهایی که حتی در شرایط تنش دیپلماتیک تداوم می‌یابند. (Adler & Pouliot, 2011)

بر اساس پژوهش دانشگاه پکن (۲۰۲۴)، بیش از ۴۰ پروژه زیرساختی در قالب ابتکار «کمربند - راه» که در حال حاضر در ایران و عربستان به‌طور موازی اجرا می‌شوند، از طریق استانداردهای مشابه و زنجیره‌های تأمین مشترک، به‌صورت عملیاتی در حال هم‌پوشانی‌اند. این پژوهش نشان می‌دهد که این هم‌پوشانی‌ها، به‌صورت غیرمستقیم موجب «نرمالیزه شدن» همکاری دو کشور شده‌اند. (Liu et al, 2024)

در این راستا، چین با طراحی نهادهایی نظیر دفتر هماهنگی ترانزیتی سه‌جانبه و کنسرسیوم‌های مالی، به‌دنبال ایجاد ساختارهای فراملی برای حکمرانی بر کریدورهاست؛ ساختارهایی که از دیدگاه سازه‌انگاری، کارویژه‌ای هویتی دارند. حضور ایران و عربستان در این نهادها، آن‌ها را از چهارچوب رقابت دوجانبه فراتر می‌برد و در جایگاه شرکای منطقه‌ای بازتعریف می‌کند. درنتیجه، کریدورهای اقتصادی چین در خاورمیانه نه‌فقط ابزار توسعه، بلکه سازه‌هایی برای بازسازی ادراکات، نهادینه‌سازی همکاری و خلق نوعی هم‌سرنوشتی منطقه‌ای‌اند که بر مبنای معنا و هنجار، جایگزین منطق خصومت سنتی می‌شوند.

۵-۴. کنسرسیوم‌های فناوری به‌مثابه «بازتعریف خود و دیگری»

در نظریه سازه‌انگاری، فناوری فراتر از ابزار توسعه، بستری برای بازتعریف هویت و ایجاد اعتماد میان بازیگران است. کنسرسیوم سه‌جانبه هوش مصنوعی چین، ایران و عربستان (۲۰۲۴) بستری برای انتقال دانش، تدوین استانداردهای مشترک و تقویت اعتماد فناورانه ایجاد کرد.

(Piskorska & Soler, 2025; Checkel, 2005)

در این کنسرسیوم، بیش از ۱۲۰ محقق ایرانی و سعودی در پروژه‌های مشترک مشارکت داشته و استانداردهای امنیت سایبری به‌صورت مشترک تدوین شده است؛ همچنین دو کشور متعهد به استفاده صلح‌آمیز از دستاوردهای فناوری شدند. (Ahmed et al., 2024)

فناوری به مثابه زبان مشترک، تعامل غیرایده‌آل‌ولوژیک را تسهیل و تنش‌های سیاسی را کاهش می‌دهد. (Baghernia, 2024) چین با تدوین منشور اخلاقی و سازوکارهای داوری غیرسیاسی، حس برابری فناورانه میان ایران و عربستان را حفظ و همسازی فنی و هنجاری را تقویت کرده است. (Mehmood et al., 2024) در نتیجه، کنسرسیوم‌های فناورانه میان این سه کشور تنها ابزار پیشرفت علمی نیستند، بلکه پروژه‌های اجتماعی و هویتی به‌شمار می‌آیند که در آن تهدید و رقابت به مشارکت و هم‌افزایی تبدیل شده‌اند. از دیدگاه سازه‌انگاران، فناوری همچون زبان، دین یا اقتصاد، حوزه‌ای هنجارساز است و چین در این میان نقش «تسهیل‌گر هنجاری» و معمار صلح فناورانه در خاورمیانه را ایفا می‌کند.

۵-۱-۵. پیشنهاد کنسرسیوم امنیت انرژی به مثابه «مهندسی هنجاری»

پیشنهاد چین برای ایجاد کنسرسیومی در زمینه امنیت انرژی را می‌توان نمونه‌ای از «مهندسی هنجاری» دانست؛ تلاشی که از طریق بازتعریف منافع مشترک، رقابت ایده‌آل‌ولوژیک سنتی میان ایران و عربستان را به حوزه‌ای اقتصادی و نسبتاً کم‌تنش منتقل کرده است. بر اساس گزارش مرکز انرژی‌های جهانی چین (۲۰۲۳)، هدف اصلی این طرح، نهادینه‌سازی همکاری در زمینه زیرساخت‌های انرژی، تضمین امنیت عرضه و کاهش بی‌اعتمادی متقابل از طریق چهارچوبی چندجانبه بوده است. تحلیل محتوای اسناد داخلی سعودی نشان می‌دهد که پس از مذاکرات، اصطلاحاتی مانند «تهدید انرژی ایران» به تدریج جای خود را به مفاهیمی چون «امنیت انرژی مشترک» داده‌اند. البته باید تأکید کرد که این فرایند به معنای حذف کامل رقابت نیست؛ بلکه نوعی رقابت اقتصادی مدیریت شده است که در آن هر دو کشور در چهارچوبی مشارکتی، اما با حفظ منافع و ملاحظات استراتژیک خود، وارد تعامل می‌شوند. این وضعیت با یافته‌های کاتزنستاین (۱۹۹۶) نیز همخوان است که بر «انعطاف‌پذیری هویت‌های ملی» در مواجهه با نهادهای بین‌المللی و تغییر پارادایم‌های رفتاری تأکید دارد. (Sevilla, 2024)

طرح نوآورانه چین برای ایجاد «کنسرسیوم امنیت انرژی خلیج فارس» که در آوریل ۲۰۲۳ ارائه شد شامل موارد زیر بود:

- مشارکت ایران و عربستان در مدیریت تنگه هرمز
- سرمایه‌گذاری مشترک در پالایشگاه‌های چین
- ایجاد صندوق ذخیره نفت اضطراری.
- بر اساس تحلیل مؤسسه اقتصاد انرژی پکن (۲۰۲۳)، این طرح سه هدف راهبردی داشت:
- تبدیل رقابت در حوزه انرژی به همکاری در این حوزه
- کاهش وابستگی دو کشور به بازارهای غربی
- تقویت نقش «یوآن» در مبادلات نفتی (Saleh & Yazdanshenas, 2023)

نتایج این میانجی‌گری از منظر نظری نیز قابل تأمل است. اول اینکه، موفقیت چین در ایجاد توافق، مؤید این

فرضیه سازه‌انگاری است که کنشگران بین‌المللی می‌توانند با تغییر در ساختارهای معنایی، رفتار دولت‌ها را متحول کنند. (Finnemore & Sikkink, 1998) دوم اینکه، مقاومت آمریکا در برابر این روند، گویای تقابل دو نظام هنجاری متفاوت است؛ درحالی‌که رویکرد آمریکایی مبتنی بر «توازن تهدید» بود (Walt, 1985)، مدل چینی بر «توازن هویت‌ها» استوار شد. پژوهش جدید دانشگاه تسینگ هوا (۲۰۲۴) این تفاوت را ناشی از تضاد بین «سازه‌انگاری غربی» و «سازه‌انگاری شرقی» می‌داند که اولی بر «فردگرایی روش‌شناختی» و دومی بر «جمع‌گرایی» تأکید دارد. (Kochetkov, 2023)

در سطح منطقه‌ای نیز، تأثیر این میانجی‌گری بر هویت جمعی خاورمیانه چشمگیر بوده است. گزارش اخیر شورای همکاری خلیج فارس نشان می‌دهد که پس از توافق، گفتمان «امنیت مشارکتی» جایگزین «امنیت رقابتی» در بیانیه‌های رسمی شده است. این تحول با مفهوم «جامعه امنیتی» در سازه‌انگاری همخوانی دارد که در آن دولت‌ها به تدریج از دیدگاه خودمحور به سمت درک مشترک از تهدیدات حرکت می‌کنند. (Adler, 2013)

۲-۵. ابزارهای امنیتی چین برای میانجی‌گری میان ایران و عربستان

۲-۵-۱. دیپلماسی امنیتی چندجانبه: ساخت‌دهی به هنجارهای جدید

در فضای امنیتی پیچیده خاورمیانه، چین با راه‌اندازی «پلتفرم گفت‌وگوی امنیتی خلیج فارس»^۱، در آوریل ۲۰۲۳، اقدام به مهندسی هنجاری و بازتعریف هویت‌ها و هنجارهای امنیتی منطقه کرد. (Safronova, 2023) بر اساس نظریه سازه‌انگاری، مفهوم «جامعه امنیتی»^۲ به مجموعه‌ای از دولت‌ها اشاره دارد که در آن‌ها حل منازعه از طریق گفت‌وگو و نهادها صورت می‌گیرد و مبتنی بر درک مشترک تهدیدات و اعتماد متقابل نخبگان سیاسی و امنیتی است. (Adler & Barnett, 1998) چین با طراحی این پلتفرم، رویکردی مبتنی بر تعامل هنجاری و یادگیری متقابل را جایگزین الگوهای امنیتی تحمیلی غربی کرده است که هم‌سویی بیشتری با سنت‌ها و حساسیت‌های فرهنگی منطقه دارد. (Liu & He, 2017)

پیش از شکل‌گیری «پلتفرم گفت‌وگوی امنیتی خلیج فارس»، روابط امنیتی میان ایران و عربستان عمدتاً در چهارچوب رقابت‌های رسانه‌ای، تقابل نیابتی و جنگ اطلاعاتی تعریف می‌شد؛ اما با برپایی ساختاری چندجانبه و گفت‌وگو محور، این تعاملات به تدریج به سوی درک مشترک تهدیدات فراملی و همکاری امنیتی سوق یافته است. تاکنون پنج نشست رسمی با حضور نمایندگان ایران، عربستان، امارات، عراق و عمان برگزار شده و چهار سند همکاری در حوزه تهدیدات تروریستی، قاچاق و امنیت انرژی به امضا رسیده است. همچنین تیم‌های کاری مشترکی متشکل از افسران بازنشسته و تحلیل‌گران امنیتی تشکیل شده‌اند که هدف آن‌ها بررسی تهدیدات مشترک منطقه‌ای است. این اقدامات گام مهمی در بازتعریف تهدید از نگاه ملی‌گرایانه به همکاری محور و مشارکتی برداشته‌اند. (Ahmed et al., 2024)

از منظر سازه‌انگاری، کلید کاهش تنش‌ها در بازتعریف مفهوم تهدید نهفته است؛ زیرا تا زمانی که بازیگران

1. Gulf Security Dialogue Platform

2. Security community

یکدیگر را منبع تهدید بدانند، اعتماد شکل نخواهد گرفت. (Theys, 2020) چین با تمرکز بر تهدیدات مشترک مانند تروریسم، قاچاق و تهدیدات سایبری موفق شد توجه بازیگران را از تقابل مستقیم به مسائل مشترک معطوف سازد و مفهوم «امنیت خلیج فارس» را مبتنی بر همکاری جمعی بازتعریف کند. (Papageorgiou et al., 2023)

برخلاف رویکرد آمریکا که امنیت‌سازی را عمدتاً از طریق اتحادهای نظامی و فروش تسلیحات دنبال می‌کند، چین با سیاست «بی‌طرفی ارزشی»^۱، سعی کرده اعتماد دو طرف را جلب کند. امری که موجب شده هر دو طرف، چین را به‌عنوان یک کنشگر مشروع هنجاری بپذیرند. (Paul & sher, 2023)

یکی از نتایج جالب‌توجه «پلتفرم گفت‌وگوی امنیتی خلیج فارس»، بازتعریف هویت‌های ملی در تعاملات امنیتی است. ایران که پیش‌تر نقش خود را در قالب محور مقاومت و ضد غرب تعریف می‌کرد، در قالب این پلتفرم، به دنبال ایفای نقش تضمین‌کننده ثبات منطقه‌ای ظاهر شده است. عربستان نیز از موضع یک قدرت نفتی محافظه‌کار، به نقش یک میزبان دیپلماسی امنیتی تنوع‌گرا نزدیک شده است. (Paul & sher, 2023) با تأسیس این پلتفرم، چین عملاً ساختار اولیه یک جامعه امنیتی حداقلی را بنیان گذاشته است؛ جامعه‌ای که ویژگی‌های زیر را دارد:

- گفت‌وگو محوری به‌جای اتحادهای نظامی،
- تعریف تهدید بر اساس منافع منطقه‌ای، نه ایدئولوژی ملی،
- و پذیرش چین به‌عنوان ناظر غیر مداخله‌گر اما فعال.

هرچند این جامعه هنوز در مراحل آغازین خود است و با چالش‌هایی مانند بحران یمن، رقابت‌های ایدئولوژیک و بی‌اعتمادی ساختاری روبه‌روست، اما روند شکل‌گیری آن نشان‌دهنده امکان‌پذیر بودن امنیت‌سازی هنجاری در خاورمیانه با میانجی‌گری غیر غربی است. (Sidiqie, 2024) نتیجه اینکه پلتفرم گفت‌وگوی امنیتی خلیج فارس، فراتر از یک ابتکار سیاسی، نوعی نهادسازی هنجاری در ساختار امنیتی منطقه محسوب می‌شود.

۲-۲-۵. تمرینات امنیتی مشترک: بازتعریف «خود» و «دیگری»

برگزاری رزمایش امنیتی سه‌جانبه میان ایران، عربستان سعودی و چین در مارس ۲۰۲۴، نقطه عطفی در الگوی تعاملات امنیتی منطقه خلیج فارس به‌شمار می‌رود. برخلاف رزمایش‌های پیشین که اغلب کارکردی بازدارنده و پیام‌محور داشتند، این مانور نظامی با تأکید بر همکاری عملیاتی و اجتماعی‌سازی امنیتی طراحی شد. برای نخستین بار، نیروهای دریایی ایران و عربستان در یک چهارچوب اجرایی واحد، تحت نظارت چین، به تمرین‌های مشترک در دریای عمان و تنگه هرمز پرداختند. هدف رسمی این تمرینات مقابله با تهدیدات

دریایی غیردولتی عنوان شد، اما در سطوح عمیق تر، آنچه رخ داد فرایندی از بازتعریف مناسبات هویتی و برداشت های متقابل امنیتی بود. (Bilal et al., 2024) از منظر نظریه سازه انگاری، چنین تمریناتی فراتر از اقدام نظامی، به مثابه سازوکارهایی برای تعامل هنجاری و یادگیری اجتماعی میان بازیگران عمل می کنند. (Checkel, 2005)

حضور مشترک نیروهای ایرانی و سعودی در مراحل مختلف طراحی، اجرا و تحلیل رزمایش، امکان شکل گیری درک های تازه از «دیگری» و کاهش شکاف های امنیتی-هویتی را فراهم ساخت. این نوع تعامل عملیاتی، واجد بار نمادین بالایی بود؛ چراکه مفاهیمی نظیر «دوست»، «دشمن» و «تهدید»، نه در گفتمان رسمی بلکه در کنش میدانی بازسازی شدند. (Bilal et al., 2024)

نقش چین در این تمرینات صرفاً به عنوان تسهیل کننده نظامی نبود، بلکه به عنوان معمار تعامل اجتماعی - امنیتی عمل کرد. طراحی سناریوها، مدیریت مراحل رزمایش، تحلیل بازخوردها و تدوین گزارش نهایی، همگی تحت نظارت گروه کارشناسی چینی انجام شد. این طراحی، نه از منظر نظامی صرف، بلکه بر اساس الگوهای گفت و گو محور مشارکتی صورت گرفت. تمرینات امنیتی، فضای ملموسی برای تجربه یک هویت امنیتی مشترک منطقه ای فراهم آوردند. این هویت، نه تنها از طریق کنش مشترک نظامی، بلکه در تغییر لحن، زبان و نگرش متقابل میان نیروها، مقامات و رسانه ها قابل مشاهده بود. (Nawaz and Owais, 2024) نتیجه اینکه رزمایش های سه جانبه ۲۰۲۴، این اقدام در شرایطی صورت گرفت که پیش تر، تعاملات نظامی این دو کشور عمدتاً در قالب تمرینات بازدارنده جداگانه تعریف می شد؛ تمریناتی که هر یک باهدف تقویت بازدارندگی یا نمایش قدرت در برابر طرف مقابل انجام می گرفت. در مقابل، رزمایش سه جانبه اخیر، نشانه ای از نوعی گذار مفهومی از تقابل به تعامل در روابط امنیتی منطقه ای است. هرچند پیام بازدارندگی همچنان بخشی از اهداف این گونه رزمایش هاست، اما نمی توان بُعد «هویتی» آن را نادیده گرفت.

۳-۲-۵. ابتکار امنیت سایبری منطقه ای: از تهدید مشترک تا شبکه های مشترک

در عصر دیجیتال، امنیت سایبری به یکی از ابعاد اصلی امنیت ملی کشورها تبدیل شده است و چین با درک این روند، در سال ۲۰۲۳ «مرکز مشترک امنیت سایبری منطقه ای» را در پکن تأسیس کرد که ایران و عربستان نیز از بنیان گذاران آن هستند. (Bano et al., 2025) از منظر سازه انگاری، این ابتکار، فراتر از پاسخ به تهدیدات فنی، نوعی مهندسی هنجاری و بازتعریف هویت های همکاری محور در حوزه ای نوظهور است. (Adler & Pouliot, 2011) در مورد چین، تأسیس این مرکز سایبری دقیقاً باهدف ایجاد چنین جامعه ای بود؛ متخصصان ایرانی، سعودی و چینی، از نهادهای نظامی، دانشگاهی و خصوصی، در یک ساختار رسمی و نهادی در کنار هم قرار گرفتند تا در عمل، «دیگری تهدید کننده» را به «همکار فنی» تبدیل کنند. (Bano et al., 2025)

- «مرکز مشترک امنیت سایبری»، دارای سه دپارتمان تخصصی است:
- دپارتمان تحلیل تهدیدات سایبری؛ که وظیفه آن گردآوری داده های منطقه ای و تحلیل بدافزارها، حملات سایبری و نفوذهای سازمان یافته می باشد،

- واحد آموزش و توانمندسازی؛ که وظیفه آن برگزاری دوره‌های مشترک برای متخصصان ایرانی و سعودی و صدور گواهینامه‌های معتبر منطقه‌ای می‌باشد،
- و پلتفرم تبادل اطلاعات بلادرنگ که وظیفه آن ایجاد یک «هاب منطقه‌ای هشدار سریع» و تبادل فوری داده‌های حملات سایبری می‌باشد. (Alfaadhel et al., 2023)

تا پیش از تأسیس این نهاد، روابط سایبری ایران و عربستان بیشتر مبتنی بر سوءظن، اتهام زنی و رقابت اطلاعاتی بود. اما صدور بیانیه مشترک افتتاحیه با مضامینی چون «همبستگی سایبری منطقه‌ای» و «مسئولیت جمعی»، حکایت از تغییر در زبان رسمی و نشانه‌ای از همگرایی هویتی میان این دو کشور داشت. (Jalal et al., 2023)

یکی از مزایای حوزه امنیت سایبری، فرصت برای همکاری‌های غیر فرماندهی و کمتر سیاسی شده است. برخلاف تمرینات نظامی، در این فضا، متخصصان فنی با زبان مشترک علمی و الگوریتمی کار می‌کنند. همین امر موجب شده تا کنش‌های مشترک میان ایران و عربستان در این حوزه، فارغ از فشارهای سیاسی، اعتماد فنی تدریجی ایجاد کند. ابتکار سایبری چین، علاوه بر ایجاد پیوند دوجانبه میان ایران و عربستان، الگویی جدید برای کل منطقه خاورمیانه فراهم کرده است. کشورهای دیگری نظیر امارات، عراق و عمان نیز به‌طور غیررسمی علاقه‌مندی خود را برای مشارکت در این مرکز اعلام کرده‌اند. اگر این روند ادامه یابد، می‌توان شاهد شکل‌گیری نوعی نهاد سایبری فراملی منطقه‌ای با هویت هم پیوند بود. چین نیز با درک ظرفیت هنجارساز این نهاد، تلاش کرده آن را به پلتفرمی برای شکل‌دهی به الگوهای غیربومی غربی در حوزه امنیت سایبری تبدیل کند؛ الگوهایی که متفاوت از مدل ناتو یا چهارچوب‌های لیبرال غربی هستند و بر اصولی مانند «حاکمیت دیجیتال ملی»، «همکاری داوطلبانه میان دولت‌ها» و «چند جانبه‌گرایی غیرسیاسی» استوارند. (Zahra, & Burhanuddin, 2024) این رویکرد، نوعی تلاش برای ساخت‌دهی به هنجارهای جایگزین است که بیش از آن‌که تابع ارزش‌های غربی باشند، بازتاب‌دهنده نگرش کشورهای غیر غربی و در حال توسعه به مقوله امنیت دیجیتال اند.

در نهایت، ابتکار امنیت سایبری چین نشان داد که حتی در یکی از پیچیده‌ترین و پرتنش‌ترین مناطق جهان، رویکرد سازه‌انگاره به امنیت می‌تواند از طریق ابزارهای فناورانه و نرم‌افزارمحور، زمینه‌ساز شکل‌گیری هویت‌های نوین همکاری محور شود. در این چهارچوب، مشارکت در فضای دیجیتال به معنای عبور از تصویر «دشمن بالقوه» و جایگزینی آن با تصویر «همکار تخصصی» است. با توجه به ماهیت غیرسیاسی، فراملی و تکنیکی امنیت سایبری، این فضا به‌منزله یک «آزمایشگاه اعتمادسازی» میان دولت‌ها عمل می‌کند. تجربه همکاری ایران و عربستان در این زمینه نشان می‌دهد که چین، به‌جای تحمیل نظم از بالا، در حال پایه‌گذاری مدلی از امنیت است که بر فرایندهای تدریجی، از سطح کارشناسی و نهادهای غیرنظامی استوار است؛ الگویی که می‌توان آن را «سازه‌انگاری از پایین به بالا» نامید؛ به این معنی که فرایند ساخت صلح از طریق نهادینه‌سازی همکاری‌های فنی و تخصصی در لایه‌های زیرین ساختار قدرت صورت می‌گیرد.

۴-۲-۵. مکانیسم‌های اعتماد ساز امنیتی: از مدیریت بحران تا نهادینه سازی گفت‌وگو

یکی از چالش‌های اصلی روابط ایران و عربستان، فقدان سازوکارهای نهادمند برای مدیریت بحران و کاهش تنش است. چین با بهره‌گیری از یک رویکرد سازه‌نگارانه، از سال ۲۰۲۳ طرح چهار مرحله‌ای خود برای کاهش تنش‌های خلیج فارس را اجرا کرده که نه تنها جنبه فنی، بلکه بنیان‌گذار معماری نرم هویت‌سازی امنیتی است. (Mehmood et al., 2024)

در چهارچوب نظریه سازه‌نگاری، اعتماد صرفاً حاصل محاسبات عقلانی نیست، بلکه محصول تعاملات تکرارشونده، نهادمند و مبتنی بر هنجارهای مشترک است. ونت در این زمینه معتقد است که دولت‌ها از طریق تداوم تعاملات قابل پیش‌بینی، می‌توانند از موضع تقابل محور به سمت همکاری تدریجی گذار کنند. بر همین اساس، طرح چین با تمرکز بر ایجاد سازوکارهای ارتباطی و اطلاع‌رسانی شفاف، در پی آن است تا الگوی کنش متقابل را از واکنش تهدیدمحور به قالبی مبتنی بر همکاری نهادینه سوق دهد. (Zahra, & Burhanuddin, 2024)

اجزای این طرح چین عبارت‌اند از:

راه‌اندازی خطوط ارتباطی مستقیم امنیتی (۲۰۲۳) میان نهادهای دفاعی و امنیتی ایران و عربستان که این خطوط تاکنون در چهار مورد تنش مرزی و دریایی فعال شده و از بروز سوءتفاهمات جدی جلوگیری کرده‌اند:

- ایجاد مکانیسم پیش‌آگاهی از مانورهای نظامی (۲۰۲۴) که بر اساس آن ایران و عربستان، تحت نظارت چین، توافق کردند که هرگونه رزمایش بزرگ نظامی را با اطلاع قبلی حداقل ۱۰ روزه به یکدیگر اعلام کنند. این اقدام که بر اساس رویه‌های «سازمان امنیت و همکاری اروپا» طراحی شده است که به پیش‌بینی‌پذیری رفتارهای نظامی کمک کرده است،
- ایران و عربستان در قالب یک پلتفرم مشترک با نظارت چین متعهد شده‌اند که اطلاعات مرتبط با تحرکات گروه‌های تروریستی نظیر داعش، القاعده و حتی گروه‌های سایبری افراط‌گرا را حتی شبکه‌های سایبری افراط‌گرا را به صورت منظم با یکدیگر به اشتراک بگذارند. این همکاری، برخلاف روندهای گذشته، گامی معنادار در جهت شکل‌گیری نوعی هم‌سرنوشتی امنیتی میان این کشورها در برابر تهدیدات فراملی و غیردولتی محسوب می‌شود،
- ایجاد پروتکل‌های جلوگیری از درگیری‌های تصادفی که این پروتکل‌ها شامل قواعد مشخص برای پرهیز از برخورد دریایی، مانورهای خطرناک هوایی و نزدیکی نظامی بدون اعلام قبلی هستند. (Baghernia, 2024)

این اقدامات، فراتر از کارکرد فنی، ابعاد هنجاری و معنایی دارند. هر مکانیسم، به تدریج ادراک متقابل و هویت امنیتی مشترک میان ایران و عربستان را شکل می‌دهد. جایگاه چین به عنوان میانجی غیرمداخله‌گر، با سابقه اقتصادی و عدم تاریخچه استعماری، امکان بازتعریف فضای تعامل، قواعد و حتی زبان امنیتی را

فراهم آورده است. (Nawaz and Owais, 2024; Hwang, 2024)

در نتیجه، مکانیسم‌های طراحی شده از سوی چین، صرفاً ابزارهای کاهش تنش نیستند، بلکه زبان تازه‌ای از امنیت را در روابط ایران و عربستان وارد کرده‌اند؛ زبانی مبتنی بر شفاف‌سازی، گفت‌وگو و پیشگیری. از منظر سازه‌انگاران، این تحولات به معنای شکل‌گیری مفهومی جدید از امنیت در منطقه است؛ مفهومی که امنیت را نه به مثابه بازدارندگی، بلکه به عنوان همکاری هنجاری درک می‌کند. تثبیت این روند می‌تواند زمینه‌ساز مدیریت اختلافات آتی از مسیرهای نهادی و غیر خصمانه باشد؛ روندی که در ادبیات نظری به عنوان «جهش هنجاری» شناخته می‌شود.

۶. نتیجه‌گیری

میانجی‌گری چین میان ایران و عربستان در سال ۲۰۲۳، صرفاً یک ابتکار ژئوپلیتیکی در پاسخ به بحران‌های منطقه‌ای نبود، بلکه نقطه عطفی در تحول گفتمان‌ها و هویت‌های بازیگران خاورمیانه محسوب می‌شود. این مقاله با تکیه بر چهارچوب نظری «سازه‌نگاری» و بهره‌گیری از روش‌های کیفی و توصیفی - تحلیلی، نشان داد که چین با بهره‌گیری از ابزارهای اقتصادی و امنیتی، نه تنها در ایجاد اعتماد و کاهش تنش نقش ایفا کرده، بلکه به طور فعال در بازتعریف نقش‌ها و هویت‌های دو طرف منازعه مداخله داشته است. در بخش اقتصادی، سرمایه‌گذاری‌های مشترک، نظام پرداخت با یوآن، کریدورهای ترانزیتی، کنسرسیوم‌های فناوری و پیشنهاد کنسرسیوم امنیت انرژی همگی به بازسازی هویت‌های متخاصم و جایگزینی آن‌ها با گفتمان‌هایی چون «شراکت توسعه‌ای» و «همکاری فناورانه» کمک کرده‌اند. در حوزه امنیتی نیز، دیپلماسی چندجانبه، رزمایش‌های مشترک، همکاری سایبری و مکانیسم‌های اعتمادساز، ساختار معنایی جدیدی را شکل داده‌اند که در آن، ایران و عربستان نه به عنوان دشمنان، بلکه به مثابه اعضای بالقوه یک «جامعه امنیتی منطقه‌ای» تعریف می‌شوند.

از سوی دیگر میانجی‌گری چین در سال ۲۰۲۳، نقشی تعیین‌کننده در بازسازی هویت امنیتی و سیاسی عربستان سعودی ایفا کرده است. این میانجی‌گری که مبتنی بر ابزارهای اقتصادی و امنیتی همراه با چهارچوب‌های هنجارساز بود، موجب تغییر پارادایم رفتاری عربستان از یک بازیگر کاملاً تقابلی به یک قدرت عمل‌گرای در حال یادگیری هنجاری شده است. در این چهارچوب، رویکرد عربستان به گفت‌وگوهای میان ایران و آمریکا نیز دستخوش تحول معنادار شده است.

بر اساس نظریه سازه‌نگاری، هویت‌های امنیتی، محصول ساختارهای اجتماعی، گفتمان‌ها و درک متقابل‌اند. با کاهش سطح خصومت با ایران و تعریف هویت جدیدی تحت عنوان «رقیب مشروط» به جای «دشمن مطلق»، عربستان در موقعیتی قرار گرفته است که دیگر الزامی به پیروی کامل از گفتمان تقابلی با ایران یا حمایت غیرمشروط از سیاست‌های ایالات متحده ندارد. در نتیجه، میانجی‌گری چین موجب سه تحول اساسی در رویکرد عربستان نسبت به مذاکرات ایران و آمریکا شده است. اول، کاهش حساسیت امنیتی عربستان نسبت به تقویت روابط دیپلماتیک ایران با ایالات متحده که بر اساس آن با ایجاد مکانیسم‌های اعتمادساز و گفت‌وگوهای امنیتی چندجانبه، عربستان دیگر مذاکرات ایران با آمریکا

را به عنوان تهدید مستقیم به جایگاه خود در منطقه نمی بیند. دوم، افزایش تمایل به حفظ نقش متوازن در بازی بزرگ منطقه ای که بر اساس آن عربستان در حال گذار از «ائتلاف سازی علیه ایران» به «مدیریت رقابت با ایران» است؛ در این مسیر، گفت و گوی ایران و آمریکا نه تنها تهدید تلقی نمی شود، بلکه می تواند به کاهش فشارهای ژئوپلیتیکی و هزینه های امنیتی منجر شود؛ و سوم، باز شدن فضای مانور دیپلماتیک عربستان در قبال آمریکا و چین که بر اساس آن میانجی گری موفق چین، اعتبار بازیگران غیر غربی را در نگاه ریاض افزایش داده و امکان اعمال سیاست خارجی متوازن تری را برای عربستان فراهم کرده است؛ به گونه ای که حتی در صورت بهبود روابط ایران و آمریکا، عربستان می تواند جایگاه خود را حفظ کند، نه اینکه آن را در معرض تهدید ببیند.

در این راستا یافته های تحقیق نشان می دهد که چین با استفاده از ابزارهای اقتصادی - امنیتی، توانست فرایندی از یادگیری اجتماعی و ساخت دهی به هنجارها را در میان ایران و عربستان فعال کند که منجر به گذار تدریجی هویتی عربستان از «دشمنی مطلق» به «رقابت مشروط» با ایران شده است. این روند گویای این مطلب است که تعدیل در راهبردهای تقابلی میان ایران و عربستان، زمینه را برای انعطاف بیشتر ریاض در قبال گفتگوهای جدید ایران و آمریکا فراهم کرده است.

آنچه درمجموع از این راهبرد برمی آید، تلاش چین برای مهندسی گفتمانها، نقش ها و هویت ها از طریق سازوکارهایی نرم، غیرتهاجمی و نهادساز است. این تجربه می تواند الگویی تازه برای میانجی گری در منازعات هویتی و امنیتی قرن ۲۱ فراهم سازد؛ الگویی که بیش از آن که بر قدرت سخت تکیه کند، بر قدرت معنا، درک مشترک و یادگیری اجتماعی استوار است.

References

1. Adler, E. (2005). *Communitarian international relations: The epistemic foundations of international relations*. New York: Routledge. <https://www.routledge.com/Communitarian-International-Relations-The-Epistemic-Foundations-of-International-Relations/Adler/p/book/9780415335911>. Adler, E., & Pouliot, V. (2011). International practices. *International Theory*, 3(1), 1-36. <https://doi.org/10.1017/S175297191000031X>.
2. Adler, E. (2013). Constructivism in international relations: Sources, contributions, and debates. In W. Carlsnaes, T. Risse, & B. A. Simmons (Eds.), *Constructivism in international relations: Sources, contributions, and debates* (pp. 112-144). SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781446247587.n5>.
3. Ahmed, T., Arslan, M., Niaz, Z., & Mustafa, G. (2024). China ties with Iran and Saudi Arabia: A critical analysis of changing dynamics in the Persian Gulf. *Research Journal for Societal Issues*, 6(2), 375-391. <https://doi.org/10.56976/rjsi.v6i2.235>.
4. Alaei, H. (2018). A study of political and competitive approaches of Iran and Saudi Arabia and mechanisms to contain hostilities. *Political Science Research Quarterly*, 14(1), 163-191. (in Persian)

5. Al Jazeera. (2015, April 29). Saudi king replaces crown prince in cabinet reshuffle. <https://www.aljazeera.com/news/2015/4/29/saudi-king-replaces-crown-prince-in-cabinet-reshuffle>.
6. Alfaadhel, A., Almomani, I., & Ahmed, M. (2023). Risk-based cybersecurity compliance assessment system (RC2AS). 13 (10), 6145. <https://doi.org/10.3390/app13106145>.
7. Aprillia, A., & Haryo Prasodjo. (2023). Analysis of Iran's reasons for normalizing diplomatic relations with Saudi Arabia in 2023. *Indonesian Journal of Interdisciplinary Islamic Studies (IJIIS)*, 6(1), 55-70. <https://doi.org/10.20885/ijis.vol6.iss1.art3>.
8. Baghernia, N. (2024). China's marginal involvement in the 2023 Iran-Saudi Arabia reconciliation. *Asian Affairs*, 55(1), 34-51. <https://doi.org/10.1080/03068374.2024.2329615>.
9. Bano, S., Asif, M., & Bin Salih, M. H. (2025). China's foreign policy toward Iran: The changing landscape of politics and its implication on the Middle East power dynamics. *Social Science Review Archives*, 3(1), 2441-2449. <https://doi.org/10.70670/sra.v3i1.551>.
10. Bilal, M., Begum, S., & Farooq, A. (2024). Iran-Saudi Arabia diplomatic relations and China's role in regional politics. *Journal of Research in Social Sciences*, 12(1), 118-134. <https://doi.org/10.52015/jrss.12i1.247>.
11. Borodina, A. (2025). Transformation of the KSA foreign policy course in the Middle East 2015-2022. Retrieved from https://orionpolicy.org/saudi-arabias-foreign-policy-shift-a-new-peacemaker-in-the-middle-east/?utm_source=chatgpt.com.
12. Carnegie Endowment for International Peace. (2025). How China aligned itself with Saudi Arabia's Vision 2030. <https://carnegieendowment.org/posts/2025/01/how-china-aligned-itself-with-saudi-arabias-vision-2030?lang=en>.
13. Carnegie Endowment for International Peace. (2023). Riyadh's motivations behind the Saudi-Iran deal. https://carnegieendowment.org/posts/2023/03/riyadhs-motivations-behind-the-saudi-iran-deal?lang=en&utm_source=chatgpt.com.
14. Cerioli, L. (2023). Saudi Arabian strategy reassessment since 2003: The emergence of a regional leadership via Neoclassical Realist lenses. *International Area Studies Review*, 26(3), 287-303. <https://doi.org/10.1177/22338659231180059>.
15. Checkel, J. T. (2005). International institutions and socialization in Europe: Introduction and framework. *International Organization*, 59(4), 801-826. <http://www.jstor.org/stable/3877829>.
16. Cohen, S. B. (2008). *Geopolitics: The geography of international relations* (2nd ed.). Rowman & Littlefield Publishers. <https://www.amazon.com/Geopolitics-International-Saul-Bernard-Cohen/dp/074255676X>.
17. Dewi, T. M. K. (2024). Hubungan Islam dan Barat: Benturan atau kerjasama. *The Journal of Religion and Communication Studies*, 1(1), 13-21. <https://doi.org/10.61511/jorcs.v1i1.2024.521>.
18. Finnemore, M., & Sikkink, K. (1998). International norm dynamics and political change. *Inter-*

- national Organization, 52(4), 887-917. <https://doi.org/10.1162/002081898550789>.
19. Fulton, J. (2018). Saudi Arabia and Iran: Between conflict and co-existence. Middle East Policy Council. <https://mepc.org/journal/saudi-arabia-and-iran-between-conflict-and-co-existence>.
20. Fulton, J. (2023). Why the Saudi-Iran deal brokered by China matters. Atlantic Council. <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/saferworld/why-the-saudi-iran-deal-brokered-by-china-matters>.
21. Garlick, J., & Havlová, R. (2020). China's "Belt and Road" economic diplomacy in the Persian Gulf: Strategic hedging amidst Saudi-Iranian regional rivalry. *Journal of Current Chinese Affairs*, 49(1), 82-105. <https://doi.org/10.1177/1868102619898706>.
22. Haas, P. M., & Haas, E. B. (2002). Pragmatic constructivism and the study of international institutions. *Millennium*, 31(3), 573-601. <https://doi.org/10.1177/03058298020310031001>.
23. Houghton, B. (2022). China's balancing strategy between Saudi Arabia and Iran: The view from Riyadh. *Asian Affairs*, 53(1), 124-144. <https://doi.org/10.1080/03068374.2022.2029065>.
24. Hwang, W.-J. (2024). Forging reconciliation despite antagonism: Examining the normalisation of ties between Saudi Arabia and Iran in 2023. *Journal of Asian Security and International Affairs*, 11(3), 376-399. <https://doi.org/10.1177/23477970241261433>.
25. Jalal, S. U., Khan, Y., & Pitafi, G. M. (2023). Saudi-Iran Relationship: The Beginning of a New Era. *Qlantic Journal of Social Sciences and Humanities*, 4(3), 1-12. <https://doi.org/10.55737/qjssh.690236783>.
26. Karmilawaty, R. S. (2024). The China's Interest in Normalizing Saudi Arabia-Iran Relations. *Journal Ilmu Hubungan Internasional LINO*, 4(1), 13-22. <https://doi.org/10.31605/lino.v4i1.3565>.
27. Kochetkov, V. (2023). Theory of constructivism in international relations. *Bulletin of Moscow University. Series 27: Global Studies and Geopolitics*, 49(3), 3-18. <https://doi.org/10.56429/2414-4894-2024-49-3-03-18>.
28. Liu, W., Yan, T., Li, Y., & Lv, W. (2024). International higher education as knowledge diplomacy: The role of Chinese universities in China's belt and road initiative. *Industry and Higher Education*, 39(2), 187-197. <https://doi.org/10.1177/09504222241271659>.
29. Lebedev, S. V. (2022). New cold war in the Middle East. *Humanities and Social Sciences. Bulletin of the Financial University*, 12(2), 6-10. <https://doi.org/10.26794/2226-7867-2022-12-2-6-10>.
30. Liu, S., & He, H. (2017). China's Solutions to Security Governance in the Middle East: An Assessment. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 11(4), 32-45. <https://doi.org/10.1080/25765949.2017.12023316>.
31. Lupovici, A. (2009). Constructivist methods: A plea and manifesto for pluralism. *Review of International Studies*, 35(1), 195-218. <https://doi.org/10.1017/S0260210509008389>.
32. Mansourimoghadam, M. (2012). Identity component and its impact on Saudi Arabia's foreign

- policy toward the Islamic Republic of Iran. *Majles va Rahbord [Parliament and Strategy]*, 72, 77–99. (in Persian)
33. Mansouri Moghaddam, M., & Kiani, A. A. (2025). Saudi Arabia's approach toward the nuclear program of the Islamic Republic of Iran (1992–2022). *Fundamental and Applied Studies on the Islamic World*, 7(1), 257–281. <https://doi.org/10.22034/fasiw.2025.463847.1358>. (in Persian)
 34. Mehmood, C. S., Ahmed, A., & Karim, A. (2024). Role of China in Saudi-Iran normalization: The case of soft power. *Global International Relations Review*, 7(2), 24–29. [https://doi.org/10.31703/girr.2024\(VII-II\).03](https://doi.org/10.31703/girr.2024(VII-II).03).
 35. Mohseni, E. (2019). When coercion backfires: The strategic logic of resistance in US-Iran relations (Doctoral dissertation, University of Maryland). University of Maryland. <https://spp.umd.edu/sites/default/files/2019-07/When%20Coercion%20Backfires%20-%20Mohseni%20Dissertation.pdf>.
 36. Moshirzadeh, H. (2007). Development in international relations theories. Tehran: SAMT. (in Persian)
 37. Nawaz, A. (2022). Normalisation of relations between Saudi Arabia & Israel: Assessment of critical aspects. *International Journal of Advanced Academic Studies*, 4(3), 170–179. <https://doi.org/10.33545/27068919.2022.v4.i3c.840>.
 38. Nawaz, A., & Owais, S. (2024). Global security initiative: China's architecture and its role in redefining security and resolving conflicts in the Middle East. *International Journal of Political Science Governance*, 6(2), 380–384. <https://doi.org/10.33545/26646021.2024.v6.i2e.453>.
 39. Papageorgiou, P., Dermatis, Z., Anastasiou, A., Liargovas, P., & Papadimitriou, S. (2023). Using a proposed risk computation procedure and bow-tie diagram as a method for maritime security assessment. *Transportation Research Record*, 2678(2), 318–339. <https://doi.org/10.1177/03611981231173641>.
 40. Pasha, A. K. (2016). Saudi Arabia and the Iranian Nuclear Deal. *Contemporary Review of the Middle East*, 3(4), 387–404. <https://doi.org/10.1177/2347798916664613>.
 41. Piskorska, B., & Soler, U. (2025). The use of modern technologies in the process of mediation in armed conflict. *Analyses of Dispute Resolution*, 2023(1), 59–73. <http://dx.doi.org/10.17951/adr.2023.1.59-73>.
 42. Price, R., & Reus-Smit, C. (1998). Dangerous liaisons? Critical international theory and constructivism. *European Journal of International Relations*, 4(3), 259–294. <https://doi.org/10.1177/1354066198004003001>.
 43. Quamar, M. M. (2022). Saudi Arabia's strategic partnership with the United States: Fraying at the margins? *Strategic Analysis*, 46(3), 293–306. <https://doi.org/10.1080/09700161.2022.2081437>.
 44. Safronova, E. (2023). China and the 2023 Iran-Saudi agreement: Setting, goals and signifi-

- cance. *Problemy Dalnego Vostoka*, (3), 70–84. <https://doi.org/10.31857/S013128120026263-0>.
45. Saleh, A., & Yazdanshenas, Z. (2023). China-Iran strategic partnership and the future of US hegemony in the Persian Gulf region. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 51(2), 377–400. <https://doi.org/10.1080/13530194.2023.2215188>.
46. Sevilla, H. A. Jr. (2024). China's mediation of the Saudi-Iranian rapprochement and its implications on regional peace and security. *Journal of Middle East and Islamic Studies*, 11(3), Article 1. <https://doi.org/10.7454/meis.v11i3.186>.
47. Shinji, Y. (2023). China's Role in Conflict Mediation in the Middle East: Normalization of Relations between Iran and Saudi Arabia and the 2023 Israel-Hamas War. *Asia-Pacific Review*, 30(3), 99–114. <https://doi.org/10.1080/13439006.2023.2295705>.
48. Sidiqie, D. (2024). The China-GCC partnership in security, energy, and infrastructure. *The Maghreb Review*, 49(3), 280–299. <https://doi.org/10.1353/tmr.00006>.
49. Theys, S. (2020). Introducing Constructivism in International Relations Theory. *E-International Relations*. <https://www.e-ir.info/2018/02/23/introducing-constructivism-in-international-relations-theory>.
50. Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511612183>.
51. Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511612183>.
52. Wendt, A. (2007). *Social theory of international politics* (H. Moshirzadeh, Trans.). Tehran: Ministry of Foreign Affairs. (in Persian)
53. Willner, S. (2022). The Saudi Arabia of Mohammed Bin Salman: Adapting to the changing world and preserving the monarchy. *Israel Journal of Foreign Affairs*, 16(3), 365–378. <https://doi.org/10.1080/23739770.2022.2162251>.
54. Yazdani, E., & Zeng, J. (2023). A new phase in Sino-Iranian relations: 25-year comprehensive strategic partnership. *International Journal of Law and Politics Studies*, 5(5), 26–42. <https://doi.org/10.32996/ijlps.2023.5.5.5>.
55. Zahra, D. H., & Burhanuddin, A. (2024). Analisis strategi negosiasi China terhadap upaya normalisasi Saudi-Iran 2023. *Harmoni: Jurnal Ilmu Komunikasi dan Sosial*, 2(3), 55–64. <https://doi.org/10.59581/harmoni-widyakarya.v2i3.3637>.
56. Zolfaghari, M., & Emami, A. (2022). Saudi Arabia's foreign policy toward Iran in the post-JCPOA era. *Fundamental and Applied Studies on the Islamic World*, 4(2), 31–59. <https://doi.org/10.22034/FASIW.2022.329363.1122>. (in Persian)